

7. Шелудько Н. М. Іноземний капітал у банківському секторі України: проблеми і наслідки / Н. М. Шелудько // Фінанси України. - 2006. - № 7. - С. 79-86.

8. Шулик В. Стратегія поведення банків с іноземним капіталом в умовах кризи / В. Шулик [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.credit-rating.ua.

9. Офіційний сайт Центрального банку Словаччини [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.nbs.sk.

10. Офіційний сайт Центрального банку Чехії [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.cnb.cz.

11. Офіційний сайт Центрального банку Польщі [Електронний ресурс]. - Режим доступу : www.nbp.pl.

T. Stubaylo

FUNCTIONING OF BANKS IS WITH FOREIGN CAPITAL IN COUNTRIES OF EAST AND CENTRAL EUROPE

In the article the basic aspects of functioning of bank institutions are reflected with a foreign capital in the countries of Central and East Europe and in Ukraine. Basic pre-conditions and factors of creation of banks are exposed with participation of foreign capital, their roles in becoming and development of the national bankings systems, mainly in countries with a transitional economy, especially taking into account the consequences of financial crisis.

Key words: financial market, foreign bank capital, banks of Central and East Europe, financial crisis.

© Т. Стубайло

Надійшла до редакції 21.01.2011

УДК 339. 92 : 334. 7

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД І СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ОБ'ЄДНАНЬ

АНДРІЙ ХІМЧЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент Донецького національного університету

ОЛЕНА КУЛІШ,

кандидат економічних наук, доцент Донецького національного університету

У статті досліджено особливості становлення та специфіку функціонування корпоративних об'єднань США, Японії, Південної Кореї й Німеччини. На підставі проведеного дослідження систематизовані ознаки, які покладені в основу виділення моделі корпоративного сектора.

Ключові слова: корпорація, корпоративне об'єднання, холдинг, промислова група, управління.

Постановка проблеми. В економічно розвинених країнах світу накопичено великий досвід створення й розвитку корпорацій. Структура й характер цих інтегрованих об'єднань в окремих країнах має як схожі риси, так й істотні відмінності. Вони пов'язані з історичними особливостями й формуються індивідуально, залежно від стану виробництва, та обумовлені специфікою законодавчого регулювання корпоративної власності та її управління.

Економіка розвинених країн демонструє різноманіття форм організаційно-господарської взаємодії корпоративних об'єднань і побудови на їх основі великих транснаціональних і національних корпорацій. Серед різноманіття корпоративних форм об'єднань є як традиційні концерни на чолі з великою промисловою корпорацією, так й універсальні багатогалузеві фінансово-промислові об'єднання, що сформувалися навколо банків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню методологічних та організаційних аспектів функціонування корпорацій, аналізу різних аспектів процесу становлення корпорацій і корпоративного сектора в трансформаційний період присвячена достатня кількість робіт як закордонних, так і вітчизняних учених-економістів, а саме: В. Адамова, І. Ансоффа, О. Башиної, О. Боярського, Ю. Вінслава, В. Дементьева, Л. Дмитриченко, І. Єлисеєвої, М. Єфімової, Дж. Іванцевича, С. Ільєнкової, Р. Каплана, Ф. Котлера, Р. Кунца, Ю. Лукашина, М. Назарової, Д. Нортонна, А. Радигіна, С. Реверчука, А. Хальда та ін.

Однак більшість робіт вітчизняних економістів у цій сфері стосуються в основному проблем корпоративного управління, у процесі дослідження яких не приділяється необхідної уваги виявленню особливостей становлення іноземного корпоративного сектора, формуванню його структури й визначенню напрямків розвитку.

Мета статті - дослідження іноземного досвіду функціонування корпорацій і виявлення специфічних особливостей у побудові корпоративних об'єднань.

Виклад основного матеріалу. Серед безлічі моделей корпорацій найбільш типовими є корпоративні об'єднання США, Японії, Південної Кореї й Німеччини.

У США матеріальну основу промисловості складає 100 багатогалузевих корпорацій. За офіційними даними, на їх частку припадає від 55 до 60 % ВВП країни,

зайнято 45 % робочої сили, направляється до 60 % інвестицій. Кожна зі 100 американських корпорацій нараховує у своєму складі підприємства 25 галузей, 35 корпорацій працюють у 32 галузях промислового виробництва, 10 - у п'ятдесяти [1, с. 64].

У 2010 р. у США переважали нафтогазовидобувні корпорації, корпорації телекомунікаційної сфери та роздрібною торгівлі, корпорації в біотехнологічній, фінансовій і банківській сфері (рис. 1).

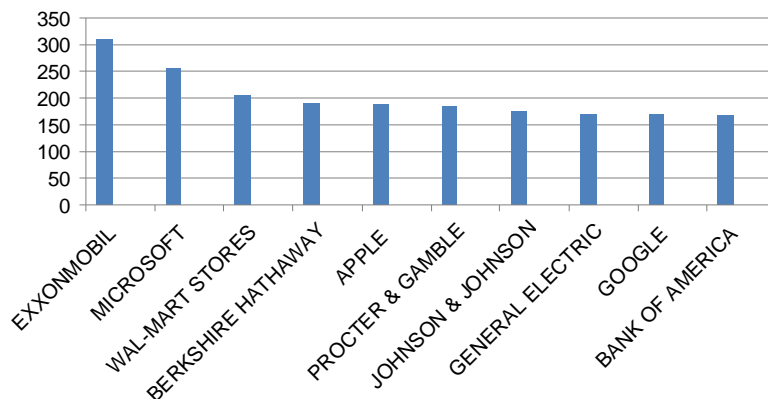

Рис. 1. 10 великих корпорацій США за ринковою вартістю в 2010 р., млрд дол. (розроблено авторами на основі джерела [6]).

Американська модель корпорації створювалася на основі розвиненого ринку капіталу, широкого набору різних фінансових інструментів.

Така модель функціонування корпоративних об'єднань споконвічно забезпечувала високий рівень розвитку промислових корпорацій, надійність акцій яких не викликала сумнівів, що багато в чому полегшило залучення додаткового капіталу. Промислові підприємства збільшували капітал головним чином за рахунок нових емісій акцій. Тому відпадала необхідність у довгостроковому кредитуванні як способі збільшення їх основного капіталу.

Функції банків зводилися лише до акумулювання заощаджень, надання короткострокових кредитів, здійснення на зовнішньому ринку операцій із цінними паперами, але без особистої участі в управлінні підприємствами.

На сьогодні в США поширені два основні типи корпорацій. Основою першого типу корпорацій виступає банківський холдинг, другого - виробничо-технологічний комплекс.

Найбільш відомі корпорації США, такі як "Chase", "Morgan", "Melon", "Liman-Goldman, Sax", мають подібні історії створення й розвитку. Так, наприклад, фінансова складова корпорації "Chase" включає комерційний банк "Chase Manhattan Corp.", який було засновано 1 квітня 1996 р. у результаті об'єднання "Chase Manhattan Bank" з "Chemical Bank", і дві страхові компанії "Metropolitan Life Insurance" і "Akvitable Life".

Промислова складова групи - це 21 нефінансова корпорація, у тому числі п'ять транспортних компаній, включаючи три авіакомпанії й дві залізниці, дві авіабудівні компанії, дві хімічні компанії, дві компанії роздрібною торгівлі. Кожна з них входить до числа 100 найбільших компаній США. Усі вони контролюються не тільки корпорацією "Chase", але й банком "Chase Manhattan Corp." як окремою фінансовою установою. На сьогодні "Chase Manhattan Corp." є одним із провідних банків США й має у своєму розпорядженні активи близько 300 млрд дол.

Характерною рисою корпорації "Melon" є те, що її фінансові установи не розділяють контроль над нефінансовими корпораціями з іншими фінансовими інститутами. Основу цієї корпорації становлять підприємства важкого машинобудування.

До корпорацій, основу яких становить велика промислова компанія, можна віднести корпорації "General motors", "Du Pont", "General electric", "Ford motors", "AT&T" й інші, які, у свою чергу, володіють банками й фінансовими компаніями. Однак це не "кишенькові" банки, що виконують функції зовнішньої бухгалтерії й виступають в якості інструмента залучення дешевих кредитів. Це великі самостійні установи. Характерною рисою цих корпорацій є перевага вертикальної складової над горизонтальною.

Основою корпорації "General motors", наприклад, є найбільший у світі автомобілебудівний концерн. Головна компанія концерну виступає в якості материнської стосовно тисяч інших підприємств корпорації, контролюючи їх виробничу й фінансову діяльність.

Корпорація володіє власною фінансовою компанією "General motors acceptance corporation", що є найбільшим у США джерелом комерційних кредитів. "General motors" фінансує процеси злиття й поглинання компаній, займається комерційним лізингом промислового устаткування, володіє ощадними й кредитними установами в багатьох штатах.

Незважаючи на значну кількість відмінностей, американські корпорації мають і багато спільного:

- відносини всередині корпорацій будуються на основі встановлення гнучких зв'язків при вільному переливі капіталу з однієї галузі в іншу;
- союз банківського й промислового капіталу закріпився у вигляді сімейних груп і регіональних груп;
- винятково високий ступінь концентрації позикового капіталу, наявність банківських монополій, що мають міжнародний характер, визначили вибір способу утворення корпорації - злиття й поглинання компаній;
- інтегрування промислових і фінансових підприємств, підвищення ролі великих фінансових установ у корпоративному управлінні;

- мінливість складу корпорації і рухливість її кордонів при жорстко закріпленому центрі контролю.

У Японії промисловий комплекс складається із шести рівновеликих корпорацій (сюдани): "Mitsubishi", "Mitsui", "Sumitomo", "Daishi Kangin", "Fue", "Sanwa", створених за певними загальними принципами.

За офіційними даними, сукупний річний обсяг продажів шести корпорацій становить приблизно 14-15 % ВВП країни. Якщо вважати, що загальний річний оборот досягає 4 трлн дол., то на ці корпорації припадає понад 500 млрд. Вони контролюють 50-75 % промис-

лових активів країни. На торговельні фірми корпорацій припадає більше половини експортно-імпортних операцій, їх частка в імпорті окремих товарів досягає 90 %. Комерційні й трастові банки корпорацій контролюють близько 40 % загального капіталу всієї банківської системи країни, а страхові компанії - 55 % усього страхового капіталу [1, с. 67].

У 2010 р. в Японії переважають корпорації, які працюють у фінансовій і банківській сфері, виробництві продуктів харчування, споживчих товарів та устаткування (рис. 2).

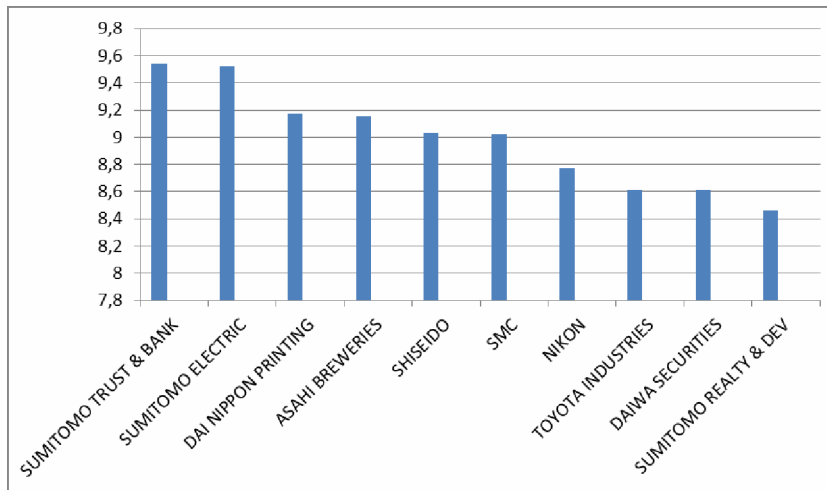

Рис. 2. 10 великих корпорацій Японії за ринковою вартістю в 2010 р., млрд дол. (розроблено авторами на основі джерела [6]).

Такі корпоративні об'єднання являють собою самодостатні, універсальні багатогалузеві економічні комплекси, що включають у свою організаційну структуру фінансові установи, торговельні фірми, а також виробничі підприємства, що становлять повний спектр галузей національного господарства.

Верхній рівень корпорацій утворюють горизонтальні об'єднання, що включають у середньому 21-50 рівноправних членів (залежно від галузей діяльності), переважно головні підприємства найбільших промислових об'єднань. Основу корпорацій складають підприємства важкої й хімічної промисловості.

Широке використання корпораціями залучених коштів передбачає обов'язкове членство великого банку, що контролює більшу мережу філій і дочірніх банків. Разом із ним працюють також страхові й інвестиційні компанії, трастові банки. Вони створюють фінансову основу корпорації японського типу.

Завдяки входженню кредитно-фінансових установ у корпоративні об'єднання досягаються стратегічні вигоди, пов'язані з підвищенням мобільності розвитку й реалізації технологічного потенціалу корпорації. Швидкість технологічного відновлення виробництва, темпи нарощування випуску конкурентоспроможної продукції багато в чому залежать від того, наскільки інвестиційні можливості корпорації перевищують обсяги фінансування.

Обов'язковим членом корпоративного об'єднання в Японії є універсальне торговельне підприємство. За масштабом й обсягом ділових операцій торговельні підприємства можна віднести до найбільших у світі. У корпорації вони виконують функції універсального "збутовика-постачальника", а також своєрідного "департаменту зовнішніх зв'язків" при освоєнні нових сфер діяльності, у яких підприємства-корпорації практично не мали можливостей збуту й постачання.

Промислові об'єднання, що входять до складу корпорації, побудовані, як правило, за принципом вертикальної інтеграції. Під егідою головного підприємства зібрана безліч підпорядкованих йому дочірніх (у поєднанні вони створюють верхній ярус вертикальної інтеграції). Усього таких ярусів налічується до чотирьох, оскільки багато дочірніх підприємств мають у своєму підпорядкуванні інші та субпідрядні.

Розміри акціонерного капіталу в дочірніх компаніях можуть бути різними - від 10 до 50 %. Іноді ж у них взагалі немає акціонерного капіталу. Але в усіх випадках зв'язки винятково міцні й надійні.

Внутрішньокорпоративна взаємодія в японських об'єднаннях корпоративного типу забезпечується такими способами:

1. У якості керівного органа корпорації виступає рада президентів головних підприємств, що одночасно є й радою головних акціонерів. Ця рада ухвалює найважливіші рішення з усіх питань виробничо-фінансової діяльності.

2. Об'єднання корпорацій за допомогою взаємочасті в акціонерному капіталі (перехресне акціонування). Кожне підприємство, член корпоративного об'єднання, має невеликі, не достатні для однобічного контролю пакети акцій усіх інших фірм; а разом вони мають у своєму розпорядженні контрольні пакети акцій кожного зі своїх членів.

3. Реалізація загальнокорпоративних проектів.

4. Внутрішньокорпоративні контрактні відносини й обміни охоплюють циркуляцію фінансових і промислових ресурсів, науково-технічної інформації між учасниками групи.

Усередині корпоративного об'єднання діє принцип цілеспрямовано створеної внутрішньої спеціалізації (коли сфери діяльності не перетинаються). Як приклад

організаційної побудови японських корпоративних об'єднань можна розглянути корпорацію "Mitsui".

Основу корпорації становить горизонтальне об'єднання 29 головних підприємств (найбільших промислових і фінансових комплексів) на основі перехресного володіння акціями (їх частка становить 28,93 %). Головний банк - Сакура банк (Sacura bank Ltd.). Він посідає шосте місце в списку найбільших банків світу, володіє мережею дочірніх банків, страховою й лізинговою компаніями.

Центральна торговельна фірма корпорації - "Mitsui Bussan".

Промисловою основою корпорації становить 27 виробничих підприємств (кейрецу), побудованих за принципом вертикальної інтеграції. Кожна головна компанія є материнською щодо фірм, які перебувають під її контролем. У рамках "кейрецу" лежить формула "об'єднання суміжників". А ієрархічні вертикалі виникають із природної спрямованості технологічних ланцюжків суміжників до кінцевого продукту. Той же принцип реалізується на подальших структурних рівнях. У підсумку виникає багаторівнева й ієрархічна структура.

Так, головна фірма кейрецу - "Toyota", що входить у корпорацію "Mitsui", об'єднує 15 підконтрольних компаній, які займаються виробництвом компонентів ("Toyota auto body" - кузови для автомобілів й інші вироби); готових виробів ("Hino motor" - великотоннажні вантажівки й автобуси); фундаментальними дослідженнями; експортом та імпортом сировинних продуктів. Річний оборот корпорації "Toyota" становить близько 7 957 млрд ієн або 68,6 млрд дол.

"Toyota" має у своєму розпорядженні пакет акцій у кожній із підконтрольних компаній - від 22,7 % акцій в "Aiti steel work" до 39,8 % у "Toyota auto body". Крім того, "Toyota" одержує автомобільні запасні частини й компоненти від двох асоціацій - "Кехокай", яка ство-

рена з 231 компанії, й "Ейхокай", що поєднує 77 компаній. "Toyota" не бере участі в капіталі членів асоціацій. Зв'язки з ними розвиваються на основі контрактних відносин [1, с. 70].

Окрім виготовлення різних компонентів до автомобілів, "Toyota" займається виробництвом сталі, прецизійних верстатів, текстилю, споживчих товарів, наданням будівельних послуг. На сьогодні "Toyota" має великі інтереси в трьох японських телекомунікаційних компаніях. Не будучи активним учасником ринку, вона володіє 17,5 % акцій компанії "IDC", що надає міжнародні послуги, 36,8 % - компанії далекого зв'язку "Teleway Japan" Японії, що працює на території країни, і 27,2 % - компанії мобільного телефонного зв'язку "IDO" [2, с. 123].

Японські корпорації значно вплинули на розвиток більшості нових індустріальних країн як приклад становлення потужної корпоративної структури, так і безпосередньо беручи участь у їхньому економічному житті. Досвід японських корпорацій на сьогодні став основою для переосмислення принципових питань, що стосуються оптимальної організації господарського обороту в будь-якій країні, у будь-якій економіці.

Для Південної Кореї характерний високий ступінь концентрації виробництва й капіталу, монополізація декількома великими корпораціями майже всіх галузей економіки. Практично всі великі й середні підприємства належать різним корпораціям, яких уже налічується кілька десятків ("Samsung", "Daewoo", "LG", "Hyundai" та ін.). Найбільші серед них багато в чому схожі з провідними корпораціями в Японії. Відмінності ж пов'язані з тим, що корейські корпорації базуються на сімейному капіталі.

У Південній Кореї традиційно перші місця займають корпорації, які виробляють напівпровідники, матеріали, споживчі товари та корпорації фінансової й банківської сфери (рис. 3).

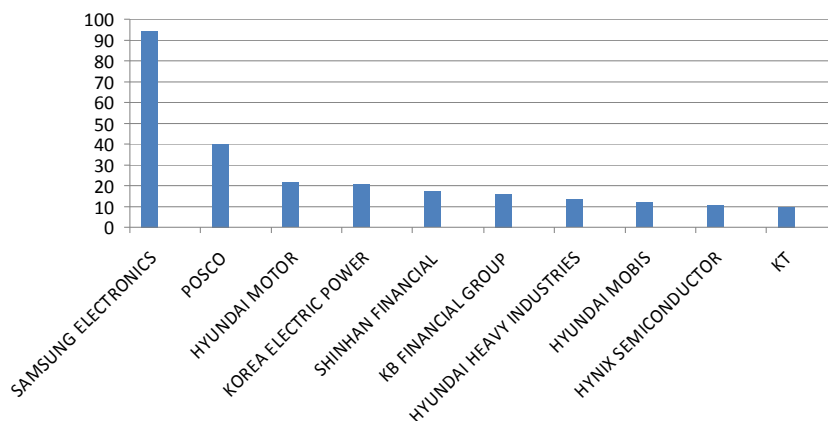

Рис. 3. 10 великих корпорацій Південної Кореї за ринковою вартістю в 2010 р., млрд дол. (розроблено авторами на основі джерела [6]).

Якщо модель, сформована післявоєнною Японією, реалізує імпортозамінний варіант індустріального розвитку при жорсткому державному контролі над зовнішньоекономічною сферою й фінансовому самозабезпеченні інвестиційного процесу, то модель, обрана Південною Кореєю, споконвічно націлює на орієнтований на експорт шлях розвитку при відкритій економіці й опорі на іноземну кредитну допомогу. Відмінною рисою цього шляху є те, що господарський підйом протікає в умовах хоча й контрольованого, але стійкого росту цін. Однак прискорений розвиток відбувається за однією й тією ж схемою, що відтворюється, за певною закладеною загальною програмою.

Характерна риса німецької традиції полягає в тісному зв'язку банків із промисловістю. На основі акціонерних, фінансових, а також ділових зв'язків відбувається міжгалузева інтеграція промислових концернів із фінансовими інститутами в стійкій горизонтальній корпоративній промислово-фінансовій об'єднанні. Банки беруть участь не тільки у фінансуванні інвестиційних проектів, але й в управлінні підприємствами. Тому центрами створення корпорацій у Німеччині є, як правило, найбільші банки. Але в 2010 р. у Німеччині переважали корпорації, які працювали у сфері комунальних послуг, хімічної, телекомунікаційної галузі, фінансовій і банківській сфері (рис. 4).

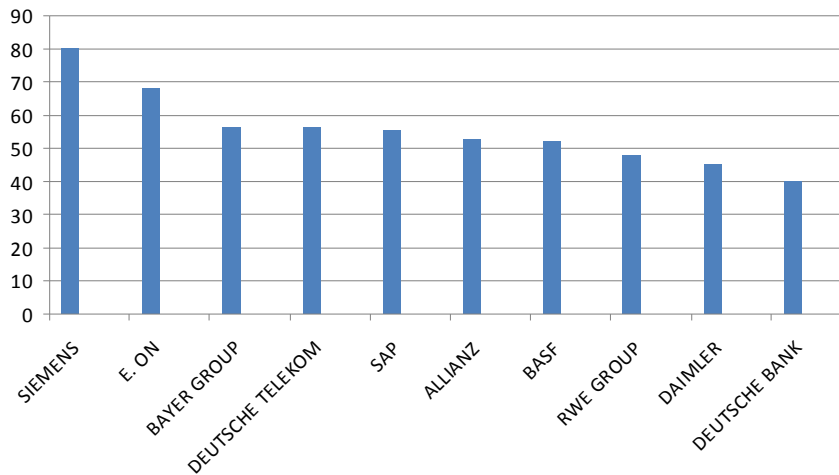

Рис. 4. 10 великих корпорацій Німеччини за ринковою вартістю в 2010 р., млрд дол. (розроблено авторами на основі джерела [6]).

Наприклад, навколо Deutsche Bank AG об'єднують такі відомі промислові концерни, як Bosch, Siemens; а навколо Dresdner Bank AG - Höchst, Grundig, Krupp. У свою чергу, навколо стійкого ядра - концерну - групується безліч великих і середніх компаній. У середньому головні холдинги корпорацій володіють акціями й контролюють діяльність близько 150 компаній.

Найбільшими банками, що очолюють три провідних корпорації, є Німецький (Deutsche Bank AG), Дрезденський (Dresdner Bank AG) і Комерційний (Kommerzbank AG) банки. На них припадає відповідно 1/3, 1/4 і 1/8 акціонерного капіталу країни. Ці банки є універсальними фінансово-кредитними установами із широким набором послуг, безпосередньо не пов'язаних із кредитно-розрахунковою діяльністю. Це, насамперед:

- різного роду консультаційні послуги з аналізу й прогнозування ринків, збору інформації про технічні рішення й нововведення, із забезпечення трудовими ресурсами. Банк здійснює також фінансове планування, вирішує питання організації керівництва підприємством;
- проникнення в страхову справу й надання клієнтам банку комбінованих послуг на основі комбінації депозитних операцій зі страховим захистом вкладника;
- активна роль банку в забезпеченні закордонних інтересів підприємств, що входять до складу корпорації, через участь у кредитуванні місцевих експортерів, капіталовкладеннях за кордоном або прямих виробничих контактах.

Відносини всередині корпорації багато в чому визначаються політикою, що проводиться банком. Наприклад, корпорація, створена навколо Deutsche Bank AG, у результаті злиття й поглинання була перетворена на промислово-технологічний комплекс, що повністю поєднує виробництво автомобілів і літаків, двигунів й електроніки тощо. Зараз компанії, що входять до складу корпорації, мають прямі виробничі й технологічні зв'язки, скріплені відносинами власності. Це важливо й із погляду НДДКР, тому що дозволяє контролювати свої програми, уникаючи дублювання.

Окрім трьох найбільших корпорацій, на чолі яких перебувають провідні банки країни, у Німеччині існують і такі корпорації, де основною ланкою є промислове об'єднання (концерн), хоча банківський капітал не має рівних йому за силою й значенням представників. До таких корпорацій можна віднести групи IG Farbenindustrie, Flick, Tissen-Oppenhaimer, Daimler-Chrysler, а також регіональні корпорації, що відіграють в економіці Німеччини істотну роль, але відрізняються від перерахованих.

Створення регіональних корпорацій пов'язане з процесом концентрації капіталу. Сила й самостійність цих корпорацій визначається, насамперед, їх тісними зв'язками з урядом, а також із місцевою промисловістю.

Створення регіональних корпорацій на старих землях насамперед вдалося в Баварії. Провідні позиції в кредитній сфері належать двом найбільшим змішаним банкам - Баварському іпотечному і вексельному банку й Баварському банківському союзу, які й утворили дві корпорації. Корпорація, яка належить до першого банку, є найбільш самостійною з усіх регіональних об'єднань. Регіональна корпорація Баварського банківського союзу характеризується тим, що промисловість представлена підприємствами легкої й харчової промисловості, які входять у ті або інші найбільші концерни країни (Siemens, Klekner, Gannel й ін.).

Координація в німецьких корпораціях забезпечується декількома механізмами.

По-перше, наявністю порівняно невеликого кола посадових осіб, які є одночасно членами правління різних компаній і підприємств, що входять до складу корпорації. Наприклад, зі 100 найбільших компаній приблизно в 80 один із членів наглядової ради був членом правління іншої компанії. У 20 з них від 17 до 36 посадових осіб були одночасно членами наглядових рад інших компаній.

По-друге, координуючу роль виконують фінансово-кредитні установи, які входять до складу корпорацій. Їм сьогодні належить 30 % акцій 25 найбільших промислових підприємств країни.

По-третє, внутрішньокорпоративній інтеграції сприяє також перехресне акціонування (взаємоучасть у капіталі).

Досліджуючи специфіку функціонування корпоративних об'єднань Німеччини, можна зробити висновок, що це не жорсткі конструкції, а досить гнучкі об'єднання, маневреність яких значною мірою забезпечується банками. Саме під їх впливом відбувається поглинання або злиття окремих компаній, створення найбільших корпорацій.

Висновки

Таким чином, моделі корпоративного сектора, які склалися в економічній системі розвинених країн, прямо пов'язані з наявністю різних механізмів управління й приналежністю контролю в корпораціях різним його суб'єктам. З позицій корпоративного управління й контролю у світовій практиці склалися три базові системи: ринково орієнтована в США (контроль з боку

фондового ринку), банківсько орієнтована в країнах Західної Європи (необмежена участь банків у корпоративному секторі) і корпоративно орієнтована в Японії (спільна участь корпорацій або фінансово-промислових груп в управлінні й контролі).

Проведене дослідження систематизації є основою для моделей корпоративного сектора. Історичні особливості формування національного капіталу визначають роль і значущість конкретного внутрішнього або зовнішнього механізму корпоративного управління й контролю, установлюють пріоритетні цілі в діяльності менеджерів корпорації. Механізм корпоративного управління й контролю ініціює ключовий розподіл ролей учасників корпоративних відносин - інсайдерів або аутсайдерів, законодавчі норми регулювання їх відносин, форми фінансування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бандурин А. В. Деятельность корпораций / А. В. Бандурин. - М. : БУКВИЦА, 1999. - 600 с.
2. Управление и корпоративный контроль в акционерном обществе / [под ред. Е. П. Губина]. - М. : Юристъ, 1999. - 248 с.
3. Назарова Г. В. Організаційні структури управління корпораціями : [монографія] / Г. В. Назарова. - [2-ге вид., допов. і перероб.]. - Харків : ВД "ІНЖЕК", 2004. - 420 с.
4. The New Relationship. Human Capital in the American Corporation / [eds. M. H. Blair, T. Kochan]. - Washington, 2000.
5. Statistical Abstract of the United States. - Washington, 2003.
6. The World's Leading Companies [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.forbes.com>.

A. Khimchenko, O. Kulish

FOREIGN EXPERIENCE AND SPECIFIC OF FUNCTIONING OF CORPORATE ASSOCIATIONS

The features of becoming and specific of functioning of corporate associations of the USA, Japan, South Korea and Germany are explored in the article. On the basis of the conducted research signs which are fixed in basis of determination of model of corporate sector are systematized.

Key words: corporation, corporate association, holding, industrial group, management.

© А. Хімченко, О. Куліш
Надійшла до редакції 10.01.2011

УДК 339.13.017:378.1

ФОРМУВАННЯ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ КОНКУРЕНТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

ІННА ЧУРНОСОВА,

асистент кафедри економіки підприємства
Донецького національного технічного університету

Конкурентний потенціал вищих навчальних закладів представлений як якісно-кількісні параметри пропозиції. Для обчислення параметрів використано показник "ліцензований прийом". Показана відсутність узгодженості в діях навчальних закладів із формування конкурентного потенціалу. Низький рівень зрілості конкурентних відносин навчальних закладів приводить до безконтрольного зростання сукупної пропозиції. Ця обставина зумовлює загострення конкурентної боротьби на локальному ринку послуг вищої освіти.

Ключові слова: вищі навчальні заклади, попит, пропозиція, конкурентний потенціал, конкурентна боротьба.

Постановка проблеми. Твердження, що попит детермінує пропозицію, не потребує доказів. Приймаючи рішення, суб'єкти з боку пропозиції орієнтуються на ринкову ситуацію. Але при цьому кожен із них по-своєму інтерпретує параметри попиту, а отже, оригінально формує свій конкурентний потенціал, під яким розуміються якісно-кількісні параметри пропозиції. Прагнучи повною мірою задовольнити попит, суб'єкти як збільшують обсяги пропозиції традиційних, так й освою-

ють виробництво нових товарів і послуг. Вищі навчальні заклади (далі - ВНЗ), що діють на ринку, не є винятком. В умовах лібералізації вищої освіти ВНЗ самостійно визначають асортимент освітніх послуг. Орієнтуючись на попит на локальному ринку праці, багато навчальних закладів у середині останнього десятиліття минулого століття розпочали підготовку фахівців економічного профілю. У свою чергу, освітні установи, які раніше мали економічні спеціальності, подвоїли й потрої-